

מהקדום

שבועות וירטואלי בבית אבי חי

לנעול הדלתות בלילה

שמא אין רשות הרבים לעולם | שחר כישור

דף הלימוד שלנו עוסק בהיבטים ביחסים בין רשות הרבים לרשות היחיד, שרלוונטיים בימים כהלכתם להלכות שבת, אך בימי הקורונה מקבלים משמעות נוספת. המסע שלנו מתחיל ברחובות המעוקלים של יישובי ארץ ישראל בתקופת חז"ל, ובשאלה אם ייתכן שאין למעשה דבר כזה רשות הרבים. משם אנו ממריאים אל מרומי מגדלי התאומים בניו יורק ואל הגותו של מישל דה סרטו על אודות חווייתו של מי שמביט מלמעלה על העיר בחלקו השני של דף הלימוד אנו מתכנסים אל תוך רשות היחיד עם תפיסת הבית של הרמן הסה, ושל עמנואל לוינס, שאותן נשווה עם הלכות שבת של הרמב"ם. בחלק מתחנותינו לאורך הדרך מוצעים מקורות נוספים למעוניינים בהרחבה והעמקה.

לשאלות ותגובות: shaharfish@gmail.com

חלק א: האם יש דבר כזה רשות הרבים?

1 ←

"ר' לעזר שאל לר' יוחנן: ההן פיוסרוס [רחובות מתעקלים], זרק מתוכה [חפץ] לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכה [האם חייב בהוצאה מרשות לרשות בשבת]? אמר לו [ר' יוחנן] על דעתך אין רשות הרבים לעולם?

ריש לקיש אמר לעולם אין רשות הרבים עד שתהא מפולשת [פתוחה משני עבריה] מסוף העולם ועד סופו. מיחלף [חלופה ל-] שיטת ריש לקיש ד[ש]אמר אין רשות הרבים בעולם הזה אלא לעתיד לבוא שנאמר כל גיא ינשא [וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקב למישור והרכסים לבקעה] (ישעיהו מ ד).

(תלמוד ירושלמי, עירובין נד, ע"ב)

- ר' לעזר מבין באופן מובלע בשאלתו כי רחובות מעוקלים (פיוסרוס) נחשבים לרשות היחיד. מדוע מסיק מכך ר' יוחנן כי לשיטתו אין רשות הרבים לעולם?
- כיצד מסייע ריש לקיש לר' לעזר, וכיצד את תופס את רשות הרבים? כיצד אנחנו מבינים את "מפולשת מסוף העולם ועד סופו"? (היעזרו בהערה 1 ובברייתא בהרחבה #1).
- מהו ההבדל בין שתי השיטות של ריש לקיש? מהו הדימוי המרחבי שמציעה כל אחת ולאִיזה סוג מרחב היא נוגעת?
- כיצד אנו (וריש לקיש) מדמיינים לעצמנו את התגשמותם המילולית של דברי ישעיהו לעתיד לבוא? האם נוכל לקשור להם גם כתרים מטפוריים או פסיכולוגיים?
- ראו ההצעה ההפוכה הגורסת כי אין בכלל רשות היחיד בהרחבה #2, ואת נושא "דגלי מדבר" בהרחבה #3.

2 ←

"והתני מעשה ברבן גמליאל שהיה מטייל בהר הבית וראה אשה אחת נכרית ובירך עליה [מה רבו מעשיך ה', שהייתה יפה]. וכי דרכו של רבן גמליאל להביט בנשים? אלא דרך עקמומית היתה כגון אהין פסוורוס [אותן פיוסרוס] שהביט בה שלא בטובתו ובירך עליה."

(ירושלמי, עבודה זרה א, ט)

- רבן גמליאל מברך על גויה נאה שנקלעה למבטו מעבר לסיבוב רחוב (וראו הסיפור בגרסת הבבלי, עבודה זרה כ, א). מה הסיטואציה שבה מצא את עצמו "שלא בטובתו" יכולה ללמדנו על מעמדם של רחובות מעוקלים כרשות רבים או כרשות יחיד? מהו היסוד המבחין ביניהם שמתגלה בסיפור?
- מאיר אריאל כתב בשירו שלל שרב "אנשים יוצאים לחפש מקרה שיקרה, אם אפשר במקרה". כיצד תיאור זה מתקשר לסיפורו של רבן גמליאל בפרט, ולחווית ההליכה במרחב הציבורי בכלל? האם מנגד נוכל לאפיין את רשות היחיד, הבית, כמקום שבו מה שקורה צפוי ונשלט (יותר)?
- האם יש משמעות לכך שהאירוע מתרחש בעת טיול בהר הבית (ובבבלי: בעלייה אליו)?

"לראות את מנהטן מקומתו ה-110 של מרכז הסחר העולמי. תחת האובך המתערבל ברוח, האי העירוני, ים בלב ים, מניף את גורדי השחקים של וול סטריט, מתחפר בגריניץ', מעמיד מחדש את גבעות מידטאון, נרגע בסנטרל פארק ולבסוף נעשה גבנוני מעבר להארלם. נחשול של קווים אנכיים. לרגע קט הראייה בולמת את המולתם. המסה עצומת הממדים משתתקת ממש תחת עינינו.

לאיזו ארוטיקה של הידע משתייכת האקסטזה של קריאת הקוסמוס באופן זה? לאחר שהתמסרתי אליו, אני שואל את עצמי מהו מקור העונג הזה של "לראות את השלם", של להביט מטה מלמעלה, בקריאה מכלילה של הבלתי מרוסנים שבטקסטים האנושיים?

להיות מורם אל פסגת מרכז הסחר העולמי משמע להינשא אל מחוץ לאחיזה של העיר. הרחובות אינם חובקים עוד את הגוף ואינם הופכים בו, חזור והפוך, על כי חוק אנונימי; גופנו אינו מנוכס, הוא אינו שחקן ואף אינו משוחק על ידי המולתם של הבדלים רבים כל כך ועל ידי עצבנותה של התחבורה הניו יורקית. מי שמטפס לגובה זה נחלץ מההמון הסוחף, המערבל בתוכו כל זהות של מחברים או צופים. כשהוא נמצא מעל למים אלה, איקרוס יכול להתעלם מתחבולותיו של דדלוס בתוך מבוכים ניידיים שאין להם סוף. התרוממותו הופכת אותו למציץ. היא מעמידה אותו במרחק בטוח, הופכת את העולם המכשף שהיה בתוכו כ"דיבוק" לטקסט הפרוש לפניו, בטווח ראייה. הודות להתרוממות זו אנו יכולים לקרוא את העולם הזה, אנו יכולים להיות עין השמש, מבטו של האל. התעלותו של דחף סקופי [של מבט] וגנוסטי [לצורכנו: מבחין בין ארץ ושמיים]: בדיית הידע קשורה בתאווה זו להיות נקודת מבט ותו לא".

(מישל דה סרטו, **המצאת היומיום**, רסלינג 2012, עמ' 205-207. מבוסס על התרגום לעברית של אבנר להב עם שינויים והתאמות שלי על סמך המקור הצרפתי והתרגום האנגלי - ש"פ)

- מה ראו ממרומי בנייני התאומים שלא רואים כשנעים במפלס הרחוב?
כיצד זה מתקשר לסוגיות התלמודיות של רשות הרבים והספקות לגבי התכנותה?
- דה סרטו מכנה את העיר הגדולה "הבלתי מרוסנים שבטקסטים האנושיים", ודן בניסיון "לקרוא" אותה מלמעלה, בקריאה אחת מכלילה שתופסת את כולה.
האם תוכלו לחשוב על עוד טקסטים מכל סוג שיכולים להיכלל בקטגוריה הזו?
- למה קורא דה סרטו בשם "בדיה" לרצון להיות רק נקודת מבט מרוממת מעל לכול ורואת-כל?
- האם "בדיית הידע" הזו יכולה להתקשר לאופן שבו מדמה ריש לקיש את העתיד לבוא?

חלק ב: מה יוצר את רשות היחיד?

3 ← הרמן הסה, המחסה (מתוך "בית לנפש", יעקב מטרי)

- "[אני מחפש] מקום שבו רק 'אני' הווה. מקום בטוח יותר מאשר כל הר או מערה, חבוי ומוגן יותר מכל קבר. זוהי מטרה, לשם דבר לא יוכל לחדור אלא אם כן ייהפך לחלוטין 'אני'."
- (הרמן הסה, "המחסה", מתוך יעקב מטרי, **בית לנפש**, מודן, 2005)
- הרמן הסה מחפש מרחב פנים שאליו "דבר לא יכול לחדור אלא אם כן ייהפך לחלוטין 'אני'". האם אפשר להבין כך את 'רשות היחיד' באופן מושאל?
  - כיצד ניתן ליצור רשות יחיד מהסוג שהסה מתאר? היכן היא מתקיימת?

4 ←

שני כתלים ברשות הרבים והעם עוברים ביניהם, כיצד מכשיר ביניהם? עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן, ואחר כך יעשה ביניהם רשות היחיד ואינו צריך לנעול הדלתות בלילה אבל צריך שיהיה ראויים להינעל."

(רמב"ם, **הלכות שבת** פיז, ה')

- בהנחה שמדובר ב'מבואות מפולשין' שהם רשות הרבים, כיצד לשיטת הרמב"ם יוצרים בהם רשות יחיד? האם זה עונה באופן כלשהו גם על השאלה ששאלנו לגבי הרמן הסה?
- מדוע אין חובה שהדלתות יינעלו בלילה, אבל חייבת להיות היכולת לעשות כן? איזה תפקיד משמש כוונציאל הנעילה של הדלת?

5 ←

"תפקידו הבלעדי של הבית אינו להיות המטרה של פעילות האדם, אלא התנאי לה, ובמובן זה – ההתחלה. ההתכנסות ההכרחית כדי שהטבע יוכל להיות מיוצג ומעובד, כדי שיצטייר אך ורק כעולם, מתבצעת בבית. האדם נמצא בעולם כאילו בא אליו משטח פרטי, מתוך "אצל עצמו" (chez soi) שאליו הוא יכול לסגת בכל רגע נתון... הואיל והאני קיים כשהוא מכונס בתוך עצמו, הוא מוצא מחסה באופן אמפירי בבית. רק מתוך התכנסות זו מקבל המבנה את משמעותו כמגורים. [...]

אפשרות הפתחותו של הבית בפני הזולת היא מהותית למהות הבית בדיוק כמו דלתות וחלונות מוגפים."

(עמנואל לוינס, **כוליות ואינסוף: מסה על החיצוניות**, תרגום: רמה איילון, מאגנס. עמ' 122–123, 140)

- באיזה אופן או אופנים מהווה הבית את ה"התחלה" שממנה אנו ניגשים לעולם? (וראו הרחבה #4).
- מדוע ההתכנסות פנימה הכרחית בעבור לוינס כדי שיווצר עולם חיצוני?
- מהי המשמעות המוקנית למבנה שהופכת אותו בכך למגורים?
- בדברי המבוא דיברנו על דרידה, שתיאר את כוליות ואינסוף כ"מסכת עצומה על הכנסת אורחים", היבט שבא לידי ביטוי במשפט האחרון במובאה שלפנינו. השוו אמירה זו עם הרמב"ם לעיל: מהי הפונקציה הכפולה של דלתות וחלונות הבית ביצירת היחיד ורשותו? (וראו הרחבה #5)

ולסיום: "אמר רבא: ידו של אדם חשובה לו כְּאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה [טפחים=רשות היחיד]" (שבת ה') – אז לא לשכוח לשים לב במה נוגעים ולשטוף ידיים!

הרחבות

1 ←

"תנו רבנן, ארבע רשויות לשבת: רשות היחיד, ורשות הרבים, וכרמלית, ומקום פטור ואיזו היא רשות היחיד? – חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה – זו היא רשות היחיד גמורה. ואיזו היא רשות הרבים? סרטקא [רחוב ראשי] ופלטקא [ככר] גדולה, ומבואות המפולשין [סמטאות פתוחות משני צידן] – זו היא רשות הרבים גמורה. אין מוציאין מרשות היחיד זו לרשות הרבים זו, ואין מכניסין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו."

(בבלי, שבת ו, ע"א)

2 ←

"תנו רבנן: לא יסקל אדם מרשותו לרשות הרבים. מעשה באדם אחד שהיה מסקל [אבנים] מרשותו לרשות-הרבים ומצאו חסיד אחד אמר לו ריקה [ריק מדעת] מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך, לגלג עליו [המסקל על החסיד]. לימים נצרך למכור שדהו והיה מהלך באותו רשות הרבים ונכשל באותן אבנים. אמר: יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך."

(בבלי, בבא קמא נ, ע"ב)

3 ← דגלי מדבר

"כי אתא [כאשר בא] רבין אמר רבי יוחנן ואמרי לה [ויש אומרים] אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן מעלות ומורדות שבארץ ישראל אין חייבין עליהן משום רשות הרבים לפי שאינן כדגלי מדבר."

(בבלי, עירובין כב, ע"ב)

"רשות הרבים... שהיה רשות הרבים שלה [עיר] מכון משער לשער דומה לדגלי מדבר" (כלומר, כשדרה בעיר המשתרעת משער אחד שלה לשער הנגדי בדומה לאופן ישיבת שבטי [דגלי] ישראל במדבר)

(רש"י על עירובין ו, א)

"הדרך ההיא שבפיסורוס היתה דרך עקמומית ועקלתון, כדאמר בירושלמי דעבודה זרה פרק א' ט' [לעיל]: ואין הפיסורוס מפולשין פתחיהם ומכוונין [מיושרים] זה כנגד זה כעין דגלי מדבר, ומיבעיא ליה [ושאל] לר' לעזר אי הוי [אם הוין] רשות הרבים, ורבי יוחנן השיב לו - על דעתך אין רשות הרבים לעולם, שרוב דרכים יש בהן עקמומיות ואינן מכוונין ומפולשין בשוה. ופליג [חלק] ריש לקיש ואמר, אין רשות הרבים עד שיהיה מפולש מסוף העולם וכו', פירוש דבעי [משמע שביקש] שיהא מכון ממש כדגלי מדבר. ומשמע הא אם מכון יש רשות הרבים בזמן הזה. ופליג ידידיה אדידיה [וחולק ריש לקיש על עצמו], דאמר אין רשות הרבים כלל בעולם הזה [אלא בעולם הבא] כו' ואף שמכוונין, כיון שיש הרים וגאיות מפסיקין [מפרידים], אין זו רשות הרבים, עד שיהיה כל גיא ינשא כו' והיה העקוב למישור כו', שכן היו גם בדגלי מדבר, מפני עמוד הענן."

(ר' יעקב ברוכין, שו"ת משכנות יעקב, ככב)

"וְזָה בְּחִינַת שׁוּבֵי הַשְּׂוֹלְמִית שׁוּבֵי וְנִחְזָה בָּךְ מֵהַ תִּחְזוּ בְּשׁוֹלְמִית כְּמַחֲלַת הַמַּחֲנִים, שֶׁפָּרַשׁ רַש"י שֶׁהֶעֱכוּ מִסִּיתִין אֶת יִשְׂרָאֵל שִׁטְעוּ אַחֲרֵיהֶם, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, מְשִׁיבֵינִי יִשְׂרָאֵל, "מֵהַ תִּחְזוּ בְּשׁוֹלְמִית כְּמַחֲלַת הַמַּחֲנִים", שֶׁהֵם דְּגָלֵי הַמִּדְבָּר, עַיִן שָׁם. הֵינּוּ, כִּי יִשְׂרָאֵל הָיוּ מֵהֶלְכִין בְּאַרְבָּעָה דְּגָלִים שֶׁהֵם בְּחִינַת אַרְבָּעָה מַחֲנוֹת הַשְּׂכִינָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מִשְׁפֵּט הַנֶּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְבוּעָא, בְּחִינַת רְבוּעַ הָיָה כְּפֹל כֶּנ"ל וְזָה הַכֹּחַ הָיוּ הוֹרְגִין כָּל הַנֶּחֱשִׁים וְהַעֲקָרִים וְכָל הַשׁוֹנָאִים וְכָל הַקְּלָפוֹת וְסִטְרִין אַחֲרֵינִי שֶׁעָמְדוּ כְּנֶגְדָם בַּמִּדְבָּר, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב, "הַמּוֹלִיכֶךְ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל הָזֶה נָחַשׁ שָׂרָף וְעֶקְרָב וְצִמְאֹן", שֶׁהֵם בְּחִינַת אַרְבַּע קְלָפוֹת שֶׁעָמְדוּ כְּנֶגְדָם כְּמוֹבָא. וְיִשְׂרָאֵל הָרְגוּ וְהַכְנִיעוּ אוֹתָם עַל יְדֵי בְּחִינַת הַמִּשְׁפָּט הַנֶּ"ל שֶׁמִּבְעַר הָרַע כֶּנ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְבוּעָא, בְּחִינַת אַרְבָּעָה דְּגָלִים כֶּנ"ל. וְעַל כֵּן כְּשֶׁהָרַע, שֶׁהֵם הֶעֱכוּ"ם, מִסִּיתִין אֶת יִשְׂרָאֵל לְנִטּוֹת אַחֲרֵיהֶם, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, הֵם מְשִׁיבֵינִי לָהֶם, "מֵהַ תִּחְזוּ בְּשׁוֹלְמִית כְּמַחֲלַת הַמַּחֲנִים". שֶׁהֵם אַרְבָּעָה דְּגָלֵי הַמִּדְבָּר, כִּי עַל יְדֵי אַרְבָּעָה דְּגָלִים, בְּחִינַת רְבוּעָא, בְּחִינַת מִשְׁפָּט, עַל יְדֵי זֶה מְכַנִּיעִין אֶת הָרַע עַד שֶׁאֵין לָהֶם כֹּחַ לְהִתְאַחַז בְּלִבּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִטּוֹתָם מֵהַ יִתְבָּרֵךְ חֶסֶד וְשָׁלוֹם, וְכֶנ"ל. וְזֶה שְׂאוֹמְרִים, "שׁוּבֵי שׁוּבֵי וְנִחְזָה בָּךְ". וְכִפְרֵשׁ רַש"י, וְנִמְנֵי מִנֶּךְ מִמֶּנִּים וְשׁוֹפְטִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב, "וְאַתָּה תִּחְזָה וְכו'", הֵינּוּ שֶׁהֶעֱכוּ"ם רוֹצִים לְקַלְקֵל וְלַכְגֹּם, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, מִשְׁפָּט דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי הַמִּשְׁפָּט שֶׁלָּהֶם, אֲבָל יִשְׂרָאֵל מְשִׁיבֵינִי שֶׁהַמִּשְׁפָּט שֶׁלָּנוּ חָזַק וְתִקְיָה עַל יְדֵי כֹחַ הָאַרְבָּעָה דְּגָלִים שֶׁהֵם בְּחִינַת רְבוּעָא, בְּחִינַת מִשְׁפָּט דִּקְדֻשָּׁה כֶּנ"ל."

(ר' נתן, **ליקוטי הלכות**, חושן משפט, הלכות והרשאה, כ"א)

← 4

[מרקו פולו מספר לקיסר קובלאי חאן על הערים שראה במסעותיו]

"כבר הפציע השחר כאשר אמר: "מלכי, כבר שחתי לך על אודות כל הערים שאני מכיר."

"נותרה עוד אחת שעליה אינך מדבר לעולם."

מרקו הרכין ראשו.

"ונציה", אמר החאן.

מרקו חיך. "על מה, אם כן, חשבת שעה שהייתי מספר באוזניך?"

הקיסר לא הניד עפעף. "ובכל זאת מעולם לא שמעתי אותך מבטא את שמה." ופולו: "בכל פעם שאני מתאר עיר, אני

אומר משהו על ונציה."

"כאשר אני שואל אותך על ערים אחרות, ברצוני לשמוע על אודותן. ועל ונציה, רוצה לשמוע כאשר אני שואל אותך על

ונציה."

"כדי שאוכל להבחין בטיבן המיוחד של הערים האחרות, נחוץ לי שאצא מנקודת מוצא של עיר הנשארת תמיד מובנה

מאליה. לגבי דידי, עיר זו היא ונציה."

(איטאלו קאלווינו, **הערים הסמויות מעין**, תרגום: גאיו שילוני, ספריית פועלים, 1975. עמ' 87–88)

ז ← תגידו מיד אם אני מכריע / אוה קילפי

תגידו מיד אם אני מכריע,
הוא אמר כשנכנס מבעד לדלת,
ואני תכר מסתלק.

אתה לא סתם מכריע,
השבתי לו,
אתה מטלטל את כל קיומי.
ברוך הבא.

ח ← כל השבוע / אוה קילפי

כל השבוע
הייתי פתוחה בשבילך,
עכשו אני סוגרת את דלתי.
להבא
תצטרך לפחות להתדפק.

(אוה קילפי, הפרפר חוצה את הכביש, תרגום: רמי סערי, כרמל, 2007)